

O vlogi državljanov in civilne družbe

Silvester Koprivnikar

Diskusijski prispevek za posvet:

»**KAJ MORA SLOVENIJA STORITI ZA IZHOD IZ KRIZE?**«

Gibanje SINTEZA in Državni svet RS, Ljubljana, 18. oktober 2012

[Dovolite mi prvo kratek uvod.](#)

Pred dobrim letom sem v enem objavljenem preblisku zapisal, da je prvi korak za izhod iz krize ta, da z oltarja čaščenja snamemo boga kapitala s sinom dobičkom in na oltar postavimo človeka, ki danes kleči pod njim. S to mislijo sem želel povedati, da je vzrok krize v neoliberalni religiji, v njenih dogmah, tabujih, mistiki in moralnih normah in, da nas je ekonomski model, ki so ga njeni apostoli in verniki razvijali, pripeljal do konca poti. Ekonomska, socialna in okoljska nasprotja, ki so posledica tega ekonomskega modela, so namreč tako globoka in take narave, da jih z obstoječim modelom ekonomskih odnosov in vladavine političnih elit pač ni mogoče odpraviti in odpraviti vzrokov krize.

Da je temu tako, nam kaže praksa, ko se po letih reševanja krize vedno bolj vanjo poglobljamo. To pa zato, ker vsi ukrepi, ki jih diktirajo kapitalski kardinali in uresničujejo politične elite, vodijo v povečevanje neravnovesij. Kot vzrok krize nam stalno ponujajo dogmo, da je le-ta posledica prevelikega zadolževanja. Temeljni vzrok krize ni v veliki zadolženosti, pač pa je zadolženost posledica nenehne in vedno hitrejši rasti akumulacije v finančnem sektorju in se vanj steka vedno večji delež družbenega proizvoda. **Torej je temeljni vzrok krize v delitvi in nikakor v potrošnji.**

Če bi pokazali na pravi vzrok krize, bi ga morali tudi pričeti odpravljati. Ukrepi pa, ki jih izvaja evropska politika - domača pa še bolj papeško od papeža - zagotavljajo še nadaljevanje rasti akumulacije v finančnem sektorju. V času krize naj bi porasla za 1.000 milijard. Nadaljnjih 5.000 milijard pa so državni proračuni zagotovili za krpanje lukenj v finančnem sektorju, ki nastajajo zaradi nezmožnosti privatnih bank, da vračajo kredite. Zadolževanje zato še naprej raste, vendar to ne povečuje potrošnje, pač pa se vsa akumulacija vrača direktno v finančni sektor. S tem nastaja še eno neravnovesje, ko družbeni proizvod pada ob tem pa raste akumulacija finančnega sektorja in z njo nujno zadolženost. Res pa je, da je finančni sistem zgrajen tako, da se brez rasti sesuje sam vase.

Ukrepi, ki jih pod naslovom strukturne spremembe diktira oblast, po svoji vsebini ne rešujejo krize, pač pa so vsiljeni zaradi posledic, ki jih kriza in nezmožnost oblasti, da jo reši, prinaša. Zato jih bomo morali sprejemati iz leta v leto. Verjeti, da bomo na osnovi njihovih postavili pogoje za izhod iz krize je povsem enako, kot verjeti mitu, da če se približaš mavrici in se je dotakneš, se ti izpolni vsaka želja. Bolj kot greš proti mavrici bolj se ti oddaljuje, dokler ne izgine.

Zadolženosti ni mogoče odpraviti z varčevanjem. Odpraviti jo je mogoče le na račun akumulacije v finančnem sektorju. Pred dvema letoma sem napisal, da je zadolženost mogoče rešiti zelo enostavno. Le ECB mora natisniti nekaj vagonov evrov in z njimi napolniti državne blagajne. Inflacija, ki bi temu sledila bi, kot naravni obrambni mehanizem odpravljala to neravnovesje v delitvi. Ko enkrat sprejmemo dejstvo, da je temeljni vzrok krize (vseh ekonomskih, socialnih in okoljskih neravnovesjih) v delitvi - torej v osnovni zgrešenosti neoliberalne religije - in je zadolženost le nujna posledica, pridemo do jasnega zaključka, da Slovenija (in svet) potrebuje **ново razvojno paradigmo**, ki bo gradila na človeku in na odnosih, ki bodo odpravljali neravnovesja in vodili, k ustvarjanju ravnovesja. Da le na ta način lahko ozdravimo družbeni organizem je

povsem enako, kot velja za vsak živ organizem ali ekosistem na tej naši ljubi Zemlji. V kolikor se procesov, ki vodijo k neravnovesju organizem ne ubrani z mehanizmi, ki vodijo k ravnovesju, preprosto propade.

[Sedaj želim spregovoriti o vlogi aktivnih državljanov in civilne družbe in o tem, kako se naj bi organizirala.](#)

Drugi vzrok naše krize je v katastrofalnem upravljanju države. Dvajsetletna negativna selekcija kadrov znotraj vseh političnih strank se je namreč razširila v celotno družbeno strukturo. Sočasno s tem procesom in tudi zaradi njega so stranke postale popolni ujetnik omrežij špekulantov in prevarantov, ki jim je politika sredstvo s pomočjo katerega pristopajo do javnega denarja in iz državnih podjetij črpajo koristi zase. Slovenija bi bila v krizi tudi, če svetovne ne bi bilo, prav zaradi tega, ker je kompetenca že zdavnaj izgnana iz kadrovanja in šteje le pripadnost. Prav tako pa je lojalnost nadomestila odgovornost.

Na tej točki pa se pojavi vprašanje, ali so obstoječe elite političnih strank sposobne ponuditi novo razvojno paradigmo in ali so sposobne odpraviti katastrofalno upravljanje države, njenega celotnega podsistema in njene lastnine ter vrniti državo državljanom?

Odgovor je NE!

Politične elite so namreč jedro problema, ki se mu reče kriza - umiranje pravne in socialne države. Na tem mestu tega ne bom široko argumentiral, ker to potrjuje praksa in življenje v Sloveniji. O tem pa sem tudi pisal v Dnevnikovem Objektivu in Delu pred letom in pol. Če torej obstoječe politične elite niso sposobne izboljšati kakovosti upravljanja, vrniti demokracije v parlament in še manj ponuditi novo razvojno paradigmo, vse to pa je nujno za izhod iz krize, se pojavi vprašanje: **Kdo pa je?**

Evropa nam nič od tega ne bo prinesla, to je jasno, ker je bolezen k nam prišla prav od tam. Sam sem prepričan, da je to sposobna storiti - in bo tudi morala, na tak ali drugačen način - le civilna družba. Ko govorim o civilni družbi, mislim na aktivne in razumne državljanke, vse civilno-družbene organizacije, tudi sindikate, upokojeince, neodvisno znanost, stroko in kulturo. Zato je prvi korak, ki ga v Sloveniji mora storiti civilna družba ta, da se vsi njeni člani in aktivni državljanji začnemo organizirano povezovati in skupno delovati v tem cilju. Samo povezana civilna družba lahko s pomočjo uma, znanja in izkušenj in na osnovi kulturnih vrednot ponudi novo razvojno paradigmo, zagotovi pogoje za začetek njenega uresničevanja in tudi začne spreminjati kakovost upravljanja države. Iz procesov odločanja v družbi mora izriniti ozke špekulativne in profitne interese in vanj pripeljati javni interes. Da to doseže, pa ni dovolj le, da napiše novo razvojno paradigmo, jo ponudi političnim elitam, nanje vpliva z javnimi apeli pritiska in zahteva spremembe. To je in bi bilo Siziſovo delo. **Civilna družba mora postati aktivni nosilec sprememb.**

Temeljni premik, ki je potreben, je v delovanju političnega sistema, v vlogi in položaju poslancev, parlamenta, vlade in ljudi v celotnem njenem družbenem podsistemu. Če se mora civilna družba v svojem prvem koraku organizirati in povezati v skupnem cilju in interesu, mora v drugem koraku spremeniti prakso delovanja poslancev tako, da bo poslanec v takem položaju, kot veleva ustava, torej samostojen, kompetenten, ne vezan na mnenje nikogar, ker le tak je lahko tudi odgovoren volivcem in zahteva odgovornost od vlade. Tak parlament mora imenovati vlado iz kompetentnih ljudi in ne ljudi iz vodstev političnih strank. Le taka vlada je lahko in mora biti odgovorna parlamentu. Danes je vse to obrnjeno na glavo in tu je temeljni izvor vseh problemov. Zato tudi trdim, da **obstoječe politične elite niso sposobne narediti potrebnih sprememb.**

Kako to storiti? Ustava in volilni zakon dajeta državljanom-volivcem možnost, da na volitvah nastopijo s svojo listo kandidatov. Prav to mora storiti aktivna, organizirana in povezana civilna družba. Zagotoviti volivcem logistiko, da oblikujejo listo kandidatov in izvolijo poslance, ki bodo imeli take kompetence in tak položaj, kot sem prej navedel in je tudi zapisan v ustavi. Vendar **civilna družba ne sme sama stopiti v parlament.** To zgodbo poznamo izpred dobrih dvajsetih let. Tudi se ne sme zgoditi, da bi se to izkoristilo za »privatizacijo« civilne družbe, kot je bil primer z Jankovičevo in Virantovo listo na zadnjih volitvah. (Virantov projekt je temeljil na interesu skupine neoliberalnih ekonomistov, da si pri odločanju in delitvi plena izborijo pomembnejše mesto, Jankovičeva lista pa je obrambni mehanizem nekaterih elit, da jih ne odnese od korita.)

Civilna družba mora ostati na svojem mestu in biti na nek način »opozicija« parlamentu. Demokracija je bolj odvisna od moči organizirane in aktivne civilne družbe, kot pa od tega, kateri in kakšni ljudje sedijo v parlamentu. Zato poslanci liste državljanov ne smejo prihajati iz vrst funkcionarjev civilno-družbenih organizacij in ne smejo pripadati nikomur, pač pa vsem. Kandidiranje bi se moralo zato izvesti po nekem postopku »internetnih volitev«, v katerih bi sodelovali vsi aktivni državljani. Civilna družba, predvsem pa tisti njeni deli, ki imajo močno organizacijsko strukturo, to so sindikati in ZDUS, morajo temu volilnemu procesu zagotoviti logistično (s tem tudi finančno) podporo.

Tako, kot se danes poslanec zateka k vodstvu stranke in dela le to, kar je v interesu strankarskega vodstva oz. predsednika, ker ve, da ne bo več izvoljen, če bi deloval po svoje, bi se samostojen poslanec liste državljanov obračal na civilno družbo, ker se bi tudi zavedal, da v nasprotnem primeru ne bo ponovno izvoljen. Poleg tega pa bi bili na listi državljanov izvoljeni ljudje z drugačnimi etičnimi prioritetami in s čutom družbene odgovornosti. Takih ljudi je veliko, vendar v politiko političnih strank nočejo, ker bi izgubili samostojnost in osebno integriteto. To pa pomeni, da bi v procese nastajanja družbenih odločitev prihajal javni interes in ne le ozki interesi elit in omrežij. Parlament, v katerem bi tako izvoljeni kompetentni, samostojni in neodvisni poslanci predstavljali relativno večino, ne bi imenoval vlade, ki bi jo sestavljali člani političnih strank, pač pa bi v vlado imenoval kompetentne ljudi, ki so že dokazali svoje etične in sposobnostne kvalitete in znajo delovati v javnem interesu. Kompetentna in parlamentu odgovorna vlada bi tudi sama pričela uveljavljati pozitivno selekcijo kadrov. Namesto lojalnosti in pripadnosti bi veljal kriterij kompetentnosti. Uveljavljala bi se odgovornost, ki se danes ne. Tisti trenutek, ko bo vlada dejansko odgovorna neodvisnemu parlamentu, bo tudi sama kadrovala po kriteriju strokovnosti in sposobnosti in bo odgovornost tudi uveljavljala v celotnem družbenem sistemu, za katerega je odgovorna. Sicer bi se celotna odgovornost zgrnila nanjo. Omrežja, ki danes obvladujejo javni sektor in državno gospodarstvo, bi izgubila politično podporo in predvsem vpliv na vodenje in upravljanje državne lastnine.

Ali bo civilna družba zmogla? Protislovja se zdaj samo kopičijo, zato bo do korenitih družbenih sprememb zagotovo prišlo. Objektivna odgovornost civilne družbe je danes večja kot kdaj koli. Spremembe pa so tudi v objektivnem interesu civilne družbe, ker bo s tem postala udeleženec in ne le »nadležnež« v procesih nastajanja družbenih odločitev.

Vse ideje, ki so pomembno spreminjale ta svet so bile v nastanku videti utopične. S časom in družbeno aktivnostjo pa postanejo družbena materialna sila. Objektivni pogoji danes so. Kriza se samo pogloblja. Politična oblast v imenu reševanja krize in v interesu finančnega kapitala ubija socialno in pravno državo ter uničuje izobraževanje in raziskovalno delo. Kulturo pa naganja v kot. Te dejavnosti pa so temelj razvoja sleherne družbe.

Silvester Koprivnikar, Velenje